

Rerooted Full Text:

Տէր Ողորմեա - Der Voghormya - Lord Have Mercy

Հակոբ Քերէշեան: Մեծ, մեծ հայրս, այսինքն՝ իմ անունիս տերը՝ Յակոբ, Յակոբ Քերէշեան, Այնթապի ծնունդ է:

Վրէժ Շարոյան: Մենք Սասունցի ենք, Մըշքէի գիւղէն. իմ մեծ հայրս եղել է իր անունը՝ Իշխան Շարուն: Իշխան Շարուն կ'ըլլայ իմ հօրս մեծ հայրը:

Ճանէթ Մանուշեան: Ուրֆա. Մեծ մայրս այսինքն, ջարդի ատեն Ուրֆա էին, հա:

Սոնա Կիլտալեան: Իմ մեծհայրերս երկուքն ալ եկած են Այնթապէն: Ծագումի Այնթապէն են, Այնթապէն աքսորուած են ուղղակի Հալէպ:

Անի Ավագյան: Պապիկն ու տատիկը, ուրեմն, 1915 թուականին իմ նախահայրերս, մօրս կողմէն եկած եմ Մարաշէն հօրս կողմէն եկած եմ Պուրսայէն:

Հակոբ Աթիգեան: Իմ ծնողքս անշուշտ պապայիս կողմէն, հօրս կողմէն, Մուսալեռէն, Թուրքիայի Մուսալեռէն: Իսկ մամայս կողմէն, Իսգենտերուն, Իսգենտերունցի են, նորեն հաստատուեցան Հալէպ:

Սեւան Թորոսեան: Մէկ նենես ժարապլոս կ'ըսենք, մէկ նենես Ուրֆայէն է, պապաս Պերեճիկը ծներ է, ինքը Ուրֆացի է բայց Պերեճիկը ծներ է:

Գրիգոր Սահակեան: Մեծ մայրս Ուրֆայէն գացեր է. ջարդի ժամանակ մինչեւ Հալէպ հասեր են:

Քեորք Պէյազպէկեան: Մեծ հայրս, ուրեմն Դրըխան կոչեցեալ տեղը կայ, իսկ իր տիկինը՝ մեծ մամայիս կողմն ալ Չէյթունէն գաղթած հայեր են:

Անժէլ Այրանեան: Իմ մամաս 1917ին ծներ է Հալէպի մէջ ծնած է իմ մամաս ալ ջարդը չէ տեսած, բայց պապաս ալ Քիլիսէն եկեր է, մամիկս, մամայենքս Այնթապցի են, իսկ պապաս քիլիսցի է, Քիլիսէն եկած է:

Անճէլ Աճեմեան: Իրենք արդէն Սասունէն են: Ես Սասունցի եմ: Այդպես ալ իրենք գաղթեցին Սուրիա եկան, Հալէպ եկան:

Վարդանուշ Ծիրիլեան: Քիլի՛ս, Քիլիս...Հա՛, Քիլիս: Թուրքիայէն պիտի գամ, մաման պզտիկը եղեր է, ես եղեր եմ:

Մայտա Հինտոյան: Տեղասպանութիւնէն առաջ իմ հայրս եւ մայրս եկած են Թուրքիայէն, Թուրքահայաստանէն, Այնթապէն, Այնթապէն եկած են: Ուրեմն տեղափոխուած են Հալէպ:

Անահիտ Սարաֆեան: Թուրքիայի Տիքրանակերտէն եկանք, Տիքրանակերտցի են:

Ռիդա Սարքիսեան: Մեծ հայրս՝ պապայիս պապան արդէն անոնք խարբերողէն եկած են, բայց մամայիս կողմը Քիլիս եւ Այնթապ, Խարնապա՝ Այնթապէն եկած են, Հալէպ եկած են անշուշտ:

Կարպիս Արապաթեան: Հայրական կողմն անելի սահմանակից քաղաք էին ապրում այսինքն՝ Քիլիս քաղաքից էր: Իսկ մայրական կողմն Եուզղաթ քաղաքից եղած է: Եուզղաթ՝ Մընթըն գիւղից:

Ծովինար Երեցեան: Տէտես՝ անունը Սերոբ Վարդանեան: Պիթիս քաղաքէն էին:

Արա Պուտաքեան: Մենք, իմ նախահայրերս, այսինքն՝ Չէյթուն կ'ապրեին Թուրքիոյ մէջ: Ուրեմն, անտեղէն է մեր բաները, արմատները:

Անի Ավագյան: Միայն ապրիլ 24-ի, արցունքի հարց չէ: Մենք կը նեղուինք, կը յուզուինք, ճիշդ է մեր, մեզի պատահածներով, բայց որ վերածնունդ ազգ ենք, մենք տակաւին կ'ապրինք, մենք տակաւին կանք:

Hagop Kereshian: My grandfather, where my name Hagop comes from, Hagop Kereshian, was born in Anteb.

Vrej Sharoyan: We're from Sasun, my grandfather was from the village of Mshkegh, his name was Ishkhan Sharoun. Ishkhan Sharoun is my father's grandfather.

Janet Manoushian: Urfa. My grandmother was from there at the time of the Genocide.

Sona Gildalian: Both of my grandfathers came from Ainteb, they come from Ainteb but were exiled to Aleppo.

Ani Avakian: My grandpa and grandma in 1915, my mom's side was from Marash and my dad's side was from Bursa.

Hagop Atikian: My parents from my dad's side are from Musaler in Turkey...My mother's side is from Iskenderun, they are from Iskenderun, they too settled in Aleppo.

Sevan Torosian: One of my grandmas from Jarablos, the other from Urfa, my dad from Berejik, he's from Urfa, but born in Berejik.

Krikor Sahagian: My grandmother came from Urfa. During the Genocide she came to Aleppo.

Kevork Beyazbegian: My grandfather was from a place called Kırıkhan, and his wife, my mother's side, they are Armenians who emigrated from Zeytun.

Anjel Ayrarian: My mom was born in 1917, born in Aleppo, she didn't see the massacres, but my dad came from Kilis, my maternal side's from Ainteb, and my dad is from Kilis, he's from Kilis.

Angel Ajemian: My grandparents were from Sasun and then they fled and came to Aleppo.

Vartanoush Shitilian: Kilis, Kilis...Yes, Kilis...She was coming from Turkey, she became pregnant! Pregnant with me!

Mayda Hindoyan: Before the genocide my mother and father came from Ainteb, Turkey and moved to Aleppo.

Anahid Sarafian: We came from Turkish Dikranagerd, they're Dikranagerdtsi.

Rita Sarkisian: My grandfather my dad's dad, his side was from Kharpert, but my mom's side is from Kilis and Ainteb, Kharnaba. They came from Ainteb, to Aleppo of course.

Garbis Arabatlian: My father's side lived across the border they were from a town called Kilis...Meanwhile, my mother's side came from the city of Youzghat, Monteshe village in Youzghat.

Dzovinar Yeretsian: My grandfather's name was Serop Vartanian. He was from Bitlis.

Ara Boudakian: We, I mean my ancestors, used to live in Zeytun in Turkey, so our things are from there, our roots.

Ani Avakian: It is not only about April 24th. It is not about tears. We are sad, we are emotional, it's true what happened to us, but we have been reborn, we are still living, we are still here.

...փայտէ տուներ շինել...քարէ տուներ շինելու: - ...payde duner shinel...kare duner shinelu. - ...building houses out of wood...building houses out of stone.

Ճանեթ Մանուշեան: Վստահ որ եկած են քեմբերու մէջ ապրած են, եկեր են, ոչ թէ մեծ մամաս, բոլորը որ եկած են, ոչ տուն ունին, ոչ բան ունին, քեմբերու մէջ ապրած են, շատ դժուար օրեր անցուցեր են:

Հակոբ Բերեշեան: Տուն, տեղ, ամեն ինչ ձգած, այդ մէկ կառքով Հալէպ կը հասնին: Իրենց դիմաւորող չի կայ, բան չի կայ: Մէկ ասանք պզկիկ սենեակի մէջ 2-3 ընտանիք ապրած է: Ատկէ վերջը սկսած են փայտէ տուներ շինել եւ այլն: Վերջը սկսէր են քարէ տուներ շինելու:

Բերք Պէյազպէկեան: Մենք՝ հայերս Հալէպի մէջ ոսկեդար կ'ապրէինք, ամեն ինչ, ճիշդ է, որ մեր շորերով եկեր էինք, մեր մեծերը՝ ամեն ինչը ձգած եկեր էին Հալէպ, հազիւ կամաց-կամաց շտկուէր էին մենք ալ... Մենք արդէն միայն ինչպէս որ կ'ըսեն, մեր յուշերուն մէջ մնացեր էր:

Janet Manoushian: I am sure they were living in the camps when they first arrived. Not just my grandmother, but everyone who arrived, they didn't have houses or anything. They lived in camps and experienced a lot of hard times.

Hagop Kereshian: They left their homes and everything and by that one carriage they got to Aleppo with nothing there for them. They lived in a tiny room like this with two or three families. After that they started building houses out of wood. Then they started building houses out of stone.

Kevork Beyazbegian: We Armenians lived in Aleppo during the golden age. It's true that we came with just our clothes, our elders left everything and came to Aleppo. We gradually rebuilt our lives. As they say, it remained in our memories.

Ճի՛շդ մեր մորթին վրայ զգացինք - Jisht mer mortin vra zkatsink - We felt his death on our skin

Վիքի Մասրի: Հալէպ երկու հազար տասներկուի փետրվարն էր որ պայթյունները եղան առաջին երկու:

Անժէլ Այրանեան: Ատ բաներուն ձայնը, Հաուըններուն, ատ որ Հաուին կ'ըսեն, կազին, մենք բան ունինք, չէ՞ թիւպեր ունինք ատոր մէջը ինչ կը լեցնեն, կը թռցնեն. այդքան ձայն մը կ'ելլէ, այդքան ձայն մը, չեմ կրնար երեւակայել:

Անահիտ Սարաֆեան: Տուները կը շարժեր ասանկ, կ'երթար կու քար, ձայներէն, պայթումներէն: Պայթումներ կ'ըլլար: Գետինները կը պայթէր ամենը: Կը պայթեցնէին պայթուցիկով:

Բերք Պէյազպէկեան: Մեր մորթին վրայ հիմա զգացինք: Ես, օրինակի համար, անձամբ չի տուժուեցայ, չի վիրաւորուեցայ, բայց ես շատ մօտիկ ընկերներ կորսնցուցի, որ նահատակուեցան: Ես շատ մօտիկ ընկեր մը ունէի Սաֆո Գարակիլէեան անունով, որ եղբոր նման էինք: Օրինակ՝ իր մահը իմ վրաս շատ ազդեց: Ճի՛շդ մեր մորթին վրայ զգացինք:

Անի Ավագյան: Միշտ մահուան վախը կար, մահուան վախը, չէ՛, աւելի: Մահէն աւելի մեռնելու ձեւը կը վախնայիր:

Հակոբ Աթիգեան: Երթում ընեմ որ, ուղղակի մահը դիմացնիսս էր: Բայց ի՞նչ ըսեմ քեզի, վախ չկար բայց խնդալ կար: Բայց ի՞նչ խնդալ էր, ինչի համար կը խնդան, որ չեմ գիտեր:

Կարախիս Արապաթեան: Անշուշտ, մէկ անգամէն բաներ կան, որ բոլորս ալ զգացինք, որ, այսինքն՝ ասի կարճ ժամանակահատուածի հարց չէր, այսինքն՝ խորը կար մէջը:

Vicky Masrie: In Aleppo it was February 2012 when the first two explosions happened.

Anjel Ayrarian: The sound of the mortars, the mortars... You know the gas pipes that we have? I don't know what they stuff those with and fire, the noise that those make... the noise... you can't even imagine.

Anahid Sarafian: The houses would sway, back & forth from the sounds, explosions. The explosions. The ground would explode. They would use explosives.

Kevork Beyazbegian: We now feel it on our skin. For example, I was not physically injured. I was not harmed, but I lost my best friends who became martyrs. I had a very close friend whose name was Sako Karaguleyan. We were like brothers. For example, his death affected me a lot. We felt his death on our skin.

Ani Avakian: Always, there was the fear of death. It was not the fear of death per se. More than death, you would worry about the way you were going to die.

Hagop Atikian: I swear, death was so close to us. We weren't even scared. Instead, we were laughing. But why were we laughing? That I cannot say.

Garbis Arabatlian: There were things we all felt. What happened was not a short-term issue. It had deep roots.

ատ ժամանակ ոտքով փախան մենք հիմա օթոյով, օդանաւով փախանք - ad zhamanag vodkov pakhan menk hima otoyov, otanavov pakhank - back then they ran with their feet, now we flee with cars and airplanes

Գրիքոր Սահակեան: Մեր երկրորդ գաղութը որ եղաւ, ժամանակին 1915ին քալելով Թուրքիայի միւս կողմ Տէր Զօր հասան մենք օթոյով եւ օդանաւով եկանք:

Սեւան Թորոսեան: Մարդ արարածը կը յոգնի, դուռն քեզի չէ նէ զաւակներուդ մասին կը մտածես, որ միւս կողմն է՝ որտեղ մենք ամէն բանով, որ դեռ աւելի կրնայ ըլլալ ժամանակ առնելու եւ ատ ժամանակ պարագայի՞ն ալ է խօսքս, շարունակուի եւ տեղ մը եկաւ, որ ըսի որ պէտք է որ քիչ մը ելլեմ:

Արա Պուտաթեան: Այն ատեն քալելով եկան, հիմա աւելի սկսան նավերով, ծովերով:

Անահիտ Սարաֆեան: Արդէն մենք հոտ կը մնայինք, ըսինք՝ կը մնանք եանի: Չենք ելլար, դիւրին չէ դուրս ելլալը, հասկցա՞ր մը: Բայց վերջ ի վերջոյ, տեսանք որ անդիմանալիք է: Չես կրնար ապրիլ, անկարելի է: Ստիպուած, եանի, այլեւս պիտի փախիս տեղ մը որ ազատիս:

Ռիդա Սարգիսեան: Ժամանակին ոտքով, էշերով, որ գացինք մենք: Օդանաւով կամ օթոյով:

Սոնա Կիլտալեան: Ուրեմն շատիկներ որ կ'ըլլար, աս ալ որ ըսեմ շատիկներ որ կ'ըլլար, կ'երթայինք մեր մեծ հայրերու ձեռքը կը համբուրինք, մեր շատիկներուն: Յաճախ լսած եմ երկու մեծ հայրերս ալ որ իրենց սիրածը Այնթապ է, պիտի երթան Այնթապ եկեղեցին շատիկները միւս կողմն, աս էր իրենց երազը, երկուքն ալ: Նոյնը կրթութեամբ մեզի: Կրե՞ծ ճարոյան: Ատ ժամանակ ոտքով փախան մենք հիմա օթոյով, օդանաւով փախանք:

Krikor Sahagian: This is the second time we had to move. In 1915 we walked from Turkey through Der Zor. This time we took a car and a plane.

Sevan Torosian: A human being grows tired, not about yourself but you start thinking of your children, how much longer will we have to endure all this, when we don't know how long this would take, also the issue with the bombs, there came a time when I thought this is my cue to leave.

Ara Boudakian: Back then they went by walking, now they go by boats in the sea.

Anahid Sarafian: We were already living there, so we decided we would stay. We didn't think we'd leave, it's not easy to leave, do you understand? But, in the end, we saw that it was unbearable. You can't live, it is impossible. You are forced, you have to flee to be safe.

Rita Sarkisian: In that time, we went by foot or on donkey, now by plane or car.

Sona Gildalian: On Easter, we'd kiss our grandfathers' hands. I'd often hear both my grandfathers' dream of Aintab they wanted to go to the church in Aintab for Easter... This was their dream until they passed away. Now, the same happened to us.

Vrej Sharoyan: Back then they ran with their feet, now we flee with cars and airplanes.

մեր աչքերովդ դիտեցեք Հայաստանը ձրի - mer achkerovt tidetsek Hayasdan tsri - look at Armenia with your eyes for me

Մայտա Հինտոյան: Կամ այցելեմ, ոչ թե միայն ապրիմ այցելեմ կ'երագեի: Եւ ամէն եկողին կ'ըսէի որ, մեր աչքերովդ դիտեցեք Հայաստանը ձրի:

Ճանեթ Մանուշեան: Երբոր օդանաւէն կ'իջնէի, խոր շունչ մը կը քաշէի, Սուրիայէն որ երբ որ Հայաստան օդանաւէն վար կ'իջնէի, չեմ գիտեր, ինծի ասանկ շունչս մինչեւ թոքերս կը հասներ կարծես:

Ռիդա Սարքիսեան: Սկիզբը շատ դժուար էր, շա՛տ:

Անահիտ Սարաֆեան: Մենք մեր հայրենիքն է, եանի, օտար չենք զգար: Մեզի դուռերը բացին, փառք Աստուծոյ, ընդունեցին:

Թագուհի Նալճեան: Բայց, մեր պարագաները ծակը են:

Վիքի Մասրի: I didn't imagine that I'm gonna miss a place that isn't my birthplace like this. So, at the beginning I did not feel like this is home. But when I went out of Yerevan and came back I now know that this is home too. Now I have two homes, Aleppo and Yerevan.

Սեւան Թորոսեան: Հայաստան գալս Նոյնիսկ հաւատք է. ինծի երազ եկաւ եւ չեմ ուզեր ասանկ բաները ես խօսիլ, երագիս մէջը եկաւ, որտեւ ես կապոյտ հագած էի, ես կեանքիս մէջ կապոյտ չեմ հագած, տարիքս 40 տարեկան եղաւ, վերջին շրջանին զգացի, որ շատ ջիղերս ալեւս տեղ մը հասաւ, որ ետեւ ետեւի բրոպլեմները եղաւ նէ կապոյտը հագաւ եւ աղօթեցի ըրի, այսինքն կապոյտ հագուստը, որ կը հագուին, Մայիսեան եկեղեցի կ'երթային ես որ կեանքիս մէջը չեմ հագած օրինակի համար, պարզապէս հաւատք, ո՛վ Տէր ըսի ես շուարած եմ, եւ ինծի գիշեր մը երազ եկաւ, եւ երագիս մէջ իր մաման եկաւ, որ մօրքուրս է, Հայաստան է, ըսաւ եկայ քեզի տանելու ես ալ ելայ եւ եկայ. ես կեանքիս մէջը միշտ իմ սրտիս ձայնը լսեր եմ եւ փուշման չեմ եղած Հայր Յովսէփը, մայրիկ Աստուածածինը, Յիսուսը, ոչխարները, կովերը, ամէնը շարք մը ունէի, շարեր եմ լման տունը քանդուեր է, եւ անի եղածին պէս կեցեր է. Ամէն տեղ ատրճանակի կապարներու բաներ կար առարկաներուս վրայ ձուկի բան կար, եւայլն թէլեվիզիոն եւայլն եւայլն ինչ

միտքեդ կ'անցնի, միայն անի կեցեր է, ես գացի ատ զարկերուն տակէն իրեն հանեցի եւ բերի: Լաւ պիտ ըլլայ ուրեմն Մերսի: Վերջ: Ուրախ եմք:

Mayda Hindoyan: I used to dream of at least visiting or even living in Armenia. When people used to come before the war I would tell them to look at Armenia with their eyes for me.

Janet Manoushian: When you got off the plane you take a deep breath. When you get off the plane in Armenia from Syria, I don't know. It feels like my breath really reaches my lungs.

Rita Sarkisian: In the beginning it was really hard.

Anahid Sarafian: We are in our homeland, we don't feel foreign. They opened their doors for us. Thank God, they accepted us.

Takouhi Naljian: But our circumstances are heavy.

Vicky Masrie: I didn't imagine that I'm gonna miss a place that isn't my birthplace like this. So, at the beginning I did not feel like this is home. But when I went out of Yerevan and came back I now know that this is home too. Now I have two homes, Aleppo and Yerevan.

Sevan Torosian: Coming to Armenia even is due to faith. I had a dream, I don't like talking about such stuff, but I had a dream, I was wearing blue, I never wear blue, I turned 40, and lately had been feeling anxious, there came a time when my problems kept hitting one after the other, I wore blue and I prayed. Like the blue dress they wear, in May, and go to church, I've never worn that, only as an example of faith, I said dear Lord I'm confused, and I was visited in my dream, and in my dream I saw her mom, who's my maternal aunt, in Armenia, and she said "I came to take you with me," so I left and came here. I always listen to what my heart says, and have never regretted it. Father Joseph, Virgin Mary, Jesus, the sheep, the cows, all of them, I had many of them that I used to put up, the whole house was destroyed, but these figurines were standing as is. There were pistol bullets everywhere, fishing threads everywhere, etc, the TV, etc, whatever would cross your mind, but only the figurines were still standing. I went, took them out of the rubbish, and brought them back with me. Everything will be good. Thank you. The end. We're happy.